

Zorgen doe je met je hart en met je hoofd

drs. Joris de Lange

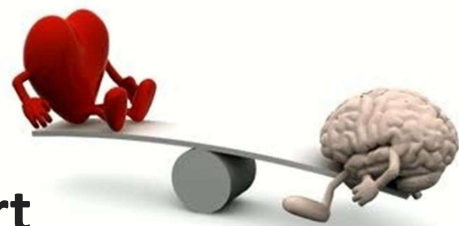
Geestelijk verzorger / Zorgethicus

Hospices Zuyderland

Centrum voor Levensvragen Limburg

Regionale Toetsingscommissie Euthanasie

Centrum voor
Levensvragen
Limburg

1

Wat is dat eigenlijk: zorgen??

2

Wat is dat eigenlijk: zorgen??

- Zorg is een sociale praktijk.
- Praktijk: georganiseerde constellatie van diverse activiteiten door meerdere mensen.
- Belangrijke eigenschappen van het mens-zijn worden geordend in praktijken (bijv. politiek, onderwijs, wetenschap, zorg).
- Doings and sayings (routine, vanzelfsprekendheden, habitus)
- Teleologisch (gedeelde ideeën van het goede)
- In zorg: afstemmen op jezelf en/of de ander (al dan niet professioneel) binnen geordende samenleving

Higgs, J. e.a. (2012). Practice-based education. Perspectives and strategies. Sense Publishers

3

Wat is dat eigenlijk: zorgen??

Zorg is: "een menselijke activiteit die alles omvat wat wij doen om onze 'wereld' zo in stand te houden, te continueren en te herstellen dat we daarin zo goed mogelijk kunnen leven.

Die wereld omvat onze lichamen, ons persoon zijn en onze omgeving die we trachten te werven tot een complex, het leven ondersteunend web".

Tronto, J. (1994) *Moral Boundaries*. Routledge

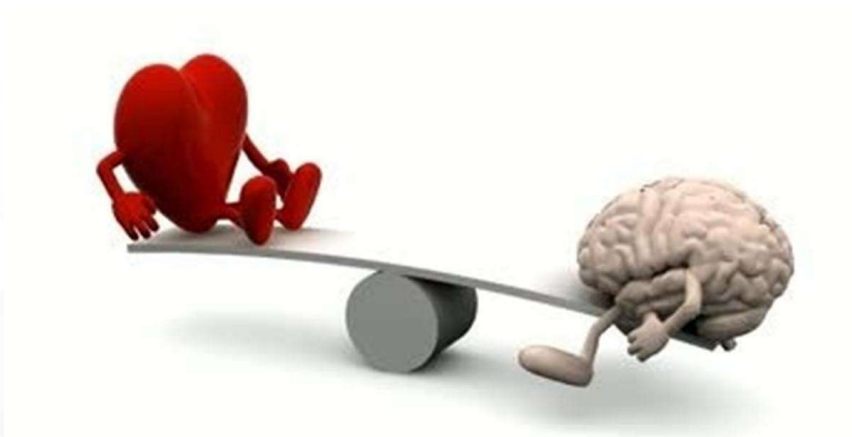
4

**Hoe weet je dat jouw zorg,
goede zorg is?**

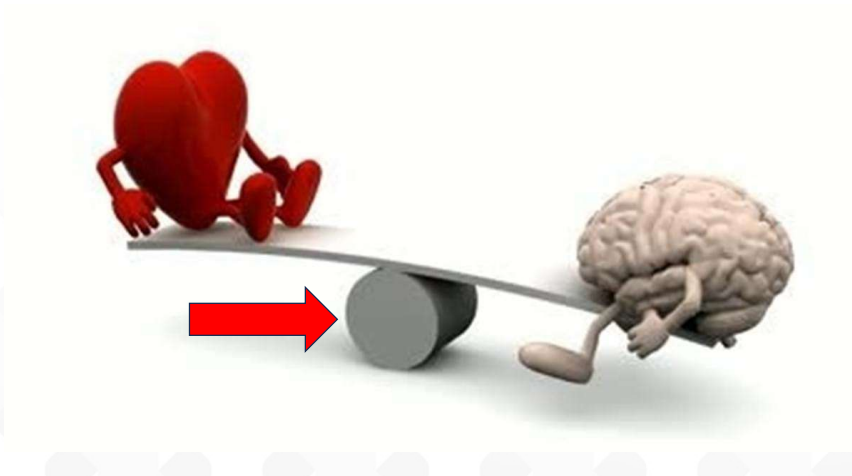
5

**Hoe weet je dat jouw zorg,
goede zorg is?**

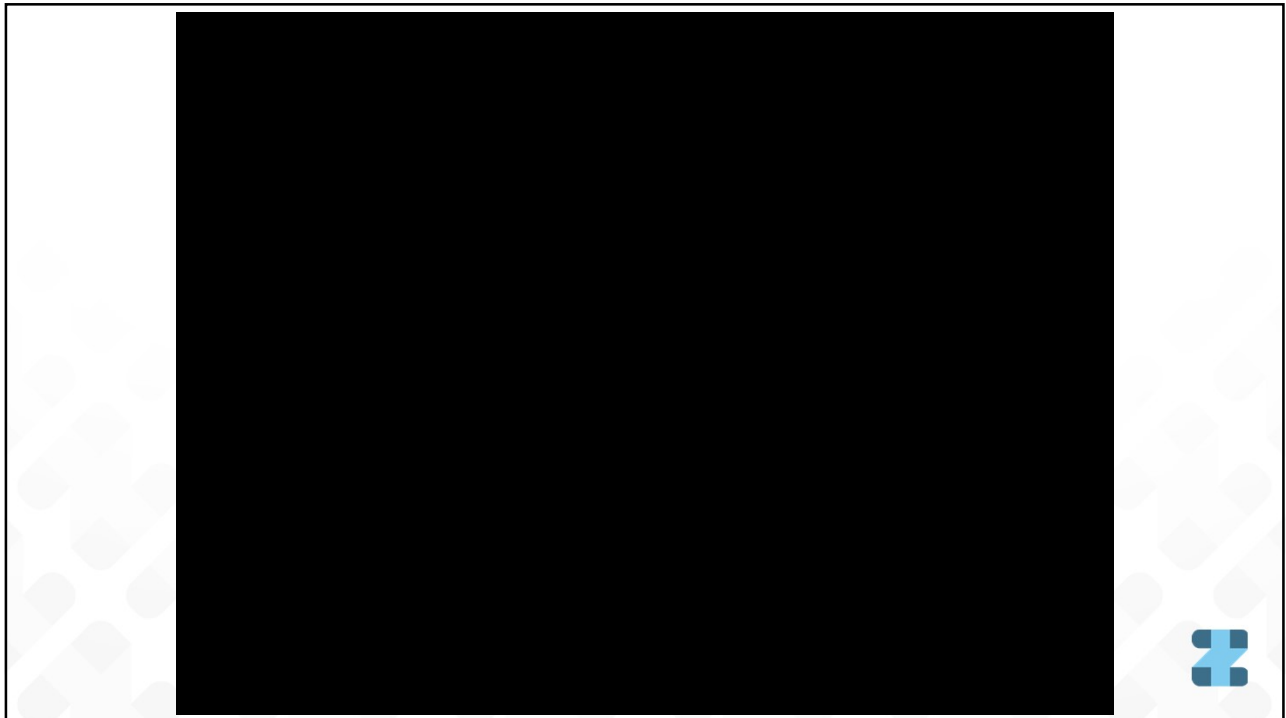

6

Hoe weet je dat jouw zorg,
goede zorg is?

7

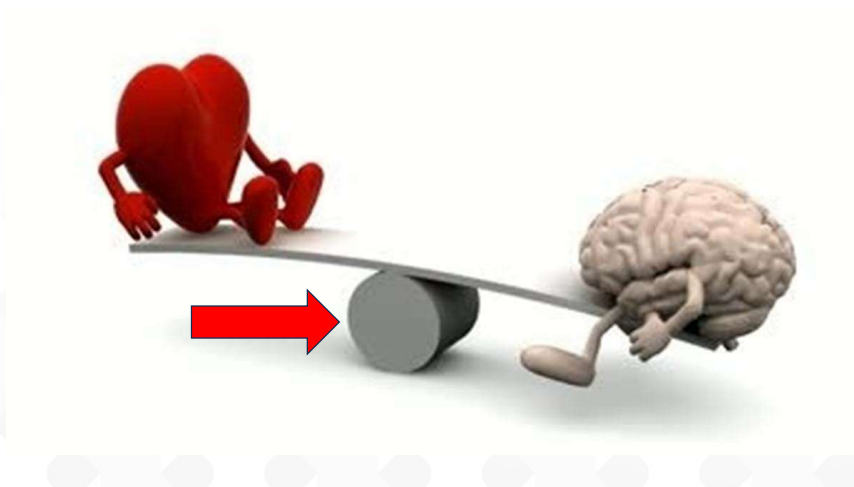

8

9

- Professionele houding?
- Objectiviteit?
- Eigen (*en maatschappelijke*) vooronderstellingen, voor-waarden, referentiekaders.

10

Wiens kennis is geldig?

- Discoursen (Michel Foucault)
 - Systeem dat structureert hoe wij de werkelijkheid waarnemen.
 - Theorieën en praktijken
 - Autoriteit bij experts
 - Waarheid is afhankelijk van heersende discoursen
 - Kennis/macht

11

Heersende discours

- Leven in tijden van versnelling (Hartmut Rosa)
 - Ongeëvenaarde dynamisering van maatschappij
 - Sociale praktijken voortdurend aan verandering onderhevig
 - Nieuwe vormen van sociale interactie (bijv. social media)
 - Nieuwe vormen van subjectivering (grote kloof tussen willen en moeten)
 - Onder mom van vrijheid, steeds meer sociale en professionele verplichtingen
 - Geen worteling meer door onzekere positie, vervreemding, leegte

12

Heersende discours

- De Vermoeide samenleving (Byung-Chul Han)
 - Individu is eigen project geworden
 - “Wees gelukkig”
 - Veerkracht
 - Neoliberaal discours van economische groei
 - Zelf verantwoordelijk voor slagen of falen
 - Nuttig zijn
 - Risicobeheersing, controle
 - Weinig ruimte voor niet-weten of contingentie
 - Burn-out

13

Heersende discours: Participatie

Mensbeeld ouderenzorg

- Autonomie / regie
- Zelfredzaamheid
- Individualiteit
- Meedoen
- Nuttig zijn
- “Gezond ouder worden”, vitaliteit

• Maar ook: economisch discours

- Nadruk op vrijheid
- Steeds sterker gereguleerde maatschappij
- Neiging tot categorisering (bijv ZP's) en “othering” (bijv de kwetsbare oudere)

14

Heersende discours: kiezen

- Keuze als morele activiteit bij uitstek
- Klant op de zorgmarkt
- PZP, idee van controle, wensen vervullen, bucketlist, maakbaarheid
- Zorgverlener als behoeftevervuller
- “Wat wilt u?”
- Spanning: kwaliteit – veiligheid (wiens kennis is geldig?)

15

Logica van het zorgen

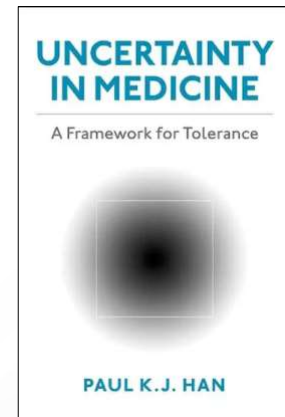
- Gericht op verbeteren van dagelijks leven
- Achterhalen wat dit verbeteren *in de situatie* dan concreet betekent.
- Niet argumenten voor keuzes maar verhalen, betekenis en niet-weten
- Onzekerheid en niet hebben van controle.
- Aanvaarden van complexiteit

16

Complexiteit

- Veel variabelen en factoren met elkaar wisselwerking
- Onvoorspelbare uitkomsten
- Moeilijk te begrijpen en te beheersen
- Veel onderlinge afhankelijkheden
- Primaire menselijke reactie: aversie.
- Reguleren -> sterk categoriseren/kennis -> versimpeling
- Sterker geloven in eigen vooronderstellingen.
- Onzekerheid maakt dat we risicofactoren vaak pessimistischer inschatten.

17

Wat is eigenlijk het probleem?

18

Wat is eigenlijk het probleem?

Focus op autonomie:

- Minder zicht op sociale relaties en machtsrelaties die invloed hebben op keuzes (relationele autonomie)
- Minder ruimte voor relationele karakter van zorg
- Minder oog voor impliciete levensvragen/ vragen naar betekenis
- Minder ruimte voor “uithouden met”
- Minder ruimte voor onoplosbaarheid -> vergroot eenzaamheid
- Morele stress zorgverlener (niet kunnen oplossen)
- Moeite met begrijpen andere culturen (wij-cultuur ipv ik-cultuur)

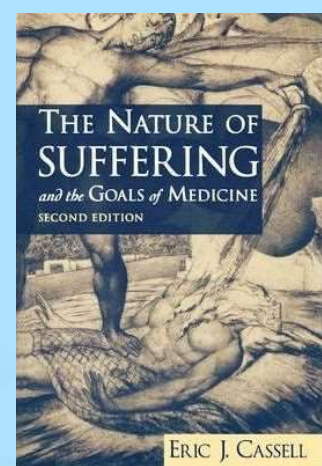
19

Wat is eigenlijk het probleem?

Lijden is te definiëren als een staat van grote onrust in relatie tot gebeurtenissen die de “heelheid” van een persoon bedreigen.

- 1) Lijden gebeurt aan *personen*
- 2) Lijden ontstaat als er een *dreiging* is van het vernietiging van de persoon en duurt voort tot de dreiging is opgeheven en/of de “heelheid” van de persoon kan worden hersteld.

“Heelheid”: lichamelijke, emotionele, sociale en spirituele dimensie

20

Bevragen eigen vooronderstellingen

- Zorg vraagt om voortdurende reflectie
- Normen (gedragsregels) komen voort uit waarden
- Waarden
 - Morele waarden – waartoe voel ik mij verplicht?
 - Esthetische waarden – hoe hoort het? (minder bewust)

Bijv. verantwoordelijkheid, waardigheid

- Morele ruimte creëren (juist als het druk is!)

21

Waarden binnen de zorg

Traditionele waarden

Zorgverlening

Bieden van ondersteuning, herstel, behandeling

Beschermwaardigheid

Beschermen van gezondheid en integriteit

Emancipatorische waarden

Autonomie

Bevorderen van verantwoordelijkheid en keuzevrijheid

Privacy

Behoeden van de persoonlijke levenssfeer

Welzijn

Verbeteren van welbevinden en geluk

Maatschappelijke waarden

Participatie

Verhogen van deelname aan gemeenschapsleven

Rechtvaardigheid

Streven naar de juiste verdeling van middelen

Duurzaamheid

Waarborgen van inzet van mensen, middelen en milieu

Relationele waarden

Vertrouwen

Geloven in de mogelijkheden van de ander en samenwerking

Solidariteit

Bijdragen aan welzijn van anderen en gemeenschap

Cultuur & Levensbeschouwing

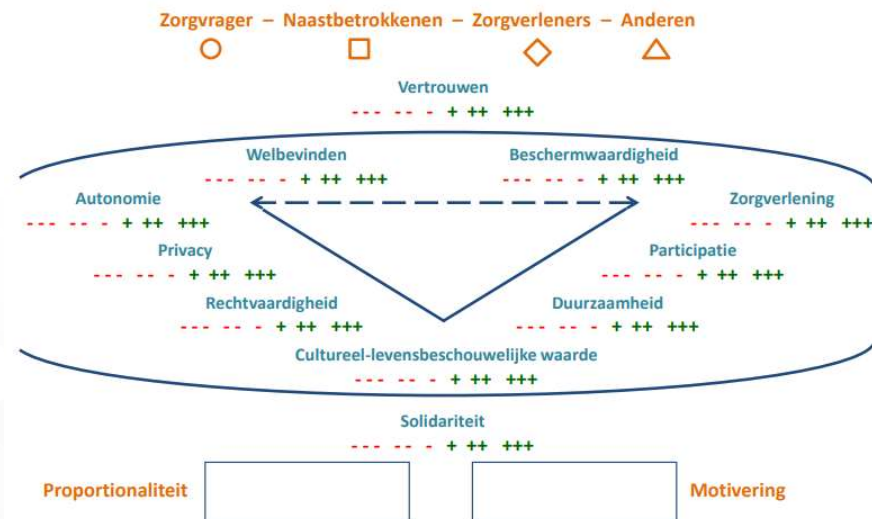
Respecteren van specifieke waarde(n)

Liégeois, A. (2020). Waarden in dialoog. Lannoo | Campus

22

Waardentoets

Liégeois, A. (2020). Waarden in dialoog. Lannoo | Campus

23

Zorgrelatie

“Overall waar mensen met elkaar in relatie staan geldt: de ene mens heeft steeds iets van het leven van de andere mens in zijn hand. Dat kan iets kleins zijn, een voorbijgaande stemming, een goed humeur dat men opwekt of bederft, een treurnis die men versterkt of verjaagt. Het kan echter ook verschrikkelijk veel zijn. Het kan van hem of haar afhangen of het leven van de ander gelukt of mislukt”.

Ethische eis:

Het leven van de ander, dat hij *in vertrouwen* in onze handen legt, in bescherming te nemen.

Logstrup, K. (2022) The ethical demand. University of Notre Dame Press

24

Vragen?

